

**ՎԿԱՅԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ
ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

ԱՐՄԵՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՀՀ դատական օրենսգրքի 7 հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի դատական պաշտպանության իրավունքն իրականացնելու ինչպես իր ներկայացուցչի կամ պաշտպանի միջոցով, այնպես էլ անձամբ:

Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում (այսուհետև՝ ՀՀ քր. դատ. օր.) 2006 թվականի հունիսի 21-ին ՀՕ-104-Ն օրենքով կատարված փոփոխություններով վկային իրավունք վերապահվեց քրեական վարույթն իրականացնող մարմնին ներկայանալ փաստաբանի հետ: Դրա հետ մեկտեղ, ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 206 հոդվածում ամրագրվեց նորմ. «Վկայի փաստաբանը մասնակցում է հարցաքննությանը՝ վերջինիս իրավաբանական օգնություն ցույց տալու նպատակով»: Այսինքն՝ վկան ևս իրավունք ունի իր իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությունն իրականացնել ինչպես անձամբ, այնպես էլ փաստաբանի միջոցով:

Օրենսդրական հիշյալ փոփոխությունները առաջին հերթին միտված են ապահովելու վկայի՝ որպես դատավարության մասնակցի իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությունը: Մակայն նշված փոփոխությունները միանշանակ չընդունվեցին տեսական գրականության մեջ և բուռն քննարկումների առիթ դարձան, ինչպես նաև պրակտիկայում առաջացրին որոշ խնդիրներ: Մասնավորապես, մինչև օրս տեսության մեջ շարունակում են վիճահարույց մնալ վկայի փաստաբանի կարգավիճակի, նրա գործառույթների, իրավունքների և պարտականությունների շրջանակին վերաբերող հարցերը, ինչն էլ հաճախ գործնականում առաջ է բերում որոշ խնդիրներ:

Օրենսդիրը, նախատեսելով վկայի հարցաքննությանը¹ փաստաբանի մասնակցության հնարավորություն, չի սահմանում, թե ինչ դա-

¹ Հարկ է նշել, որ տեսական գրականության մեջ մի շարք դատավարագետներ արդարացիորեն գտնում են, որ փաստաբանն իրավունք ունի ոչ միայն մասնակցելու վկայի հարցաքննությանը, այլ նաև վկայի մասնակցությամբ իրականացվող այլ քննչական գործողություններին, օրինակ՝ առերեսմանը, ճամաչման ներկայացնելուն, ցուցմունքները տեղում ստուգելուն և այլն (տե՛ս **Сапов Е. Ю.** Участие адвоката-представителя свидетеля при производстве допроса и других следственных действиях, направленных на получение показаний // Вестник Самарского Государственного Университета. № 5 (79), 2010, էջ 263-269):

տավարական կարգավիճակով է վերջինս մասնակցում հարցաքննությանը: Նշված հարցի կապակցությամբ միասնական մոտեցում չկա նաև մասնագիտական գրականության մեջ: Այսպես, տեսակետներից մեկի համաձայն՝ փաստաբանը, ով քննչական գործողությունների ընթացքում իրավաբանական օգնություն է ցույց տալիս վկային, նրա ներկայացուցիչն է²:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան նորմերի վերլուծության հիման վրա նման դիրքորոշում է հայտնել նաև ՀՀ վճռաբեկ դատարանը *2010 թվականի նոյեմբերի 5-ին կայացված թիվ ԵԿԴ/0059/11/10 գործով որոշմամբ*, որում մասնավորապես արձանագրել է. «Սույն գործի նյութերի ուսումնասիրությունից երևում է, որ առաջին ատյանի դատարանը թույլ չի տվել փաստաբան Սիրանուշ Սահակյանին դատական նիստում հանդես գալ **որպես ներկայացուցիչ** այն պատճառաբանությամբ, որ վերջինս քրեական գործով ներգրավված չի եղել որպես ներկայացուցիչ: Առաջին ատյանի դատարանը իրավասու չէր չթույլատրել **վկայի ներկայացուցչին** մասնակցելու դատական նիստին: Դատական նիստին ներկայացուցչի մասնակցությունն արգելելով՝ առաջին ատյանի դատարանը խախտել է օրենքով երաշխավորված՝ ներկայացուցչի կամ փաստաբանի միջոցով արդյունավետ պաշտպանություն իրականացնելու և իր շահերը ներկայացնելու՝ Ս. Ստեփանյանի իրավունքը»³:

Նշվածով պայմանավորված՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 86 հոդվածի 5-րդ մասի 10-րդ կետի խախտում:

Ի հակադրություն ներկայացված մոտեցումների՝ Վ. Ա. Մեմենցովը գտնում է, որ վկայի փաստաբանը չի կարող հանդես գալ ներկայացուցչի դատավարական կարգավիճակով առնվազն երեք պատճառով.

1) քրեական դատավարության օրենսգրքը նրան չի դիտում դատավարական գործունեության ինքնուրույն մասնակից, ինչը պայմանավորված է վկայի իրավունքների անձնական բնույթով,

2) վկայի փաստաբանին վերապահված չեն այնպիսի իրավունքներ (ի տարբերություն ներկայացուցչի), ինչ վկային,

3) վկայի փաստաբանի լիազորությունները սահմանելիս օրենսդիրը ելնում է ոչ թե ներկայացուցչի, այլ պաշտպանի իրավունքներից⁴:

Գրականության մեջ տեղ գտած մեկ այլ մոտեցման համաձայն՝ փաստաբանը, ով հրավիրվել է վկային իրավաբանական օգնություն

² Տե՛ս **Авдеев В., Воскобойник И.** Проблемы деятельности адвоката при производстве следственных действий с участием свидетеля // "Уголовное право", 2006, № 5, էջ 42, **Сапов Е. Ю.**, նշվ. աշխ., էջ52:

³ «ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քրեական գործերով որոշումների ժողովածու», 2010 թվականի 2-րդ կիսամյակ, 2011 թվական, Եր., 2012, էջ 274-275:

⁴ Տե՛ս **Семенцов В. А.** Избранные статьи по уголовному процессу. Краснодар, 2013, էջ 36:

ցույց տալու, իրավունքի բնագավառի մասնագետ է: Նշված մոտեցմանը դժվար է համաձայնվել, քանի որ մասնագետի հիմնական գործառույթը քրեական դատավարությունում հետաքննության մարմնին, քննիչին գիտության, տեխնիկայի, արվեստի, արհեստի բնագավառում մասնագիտական օժանդակություն ցույց տալն է, մինչդեռ փաստաբանը մասնակցում է քննչական գործողություններին վկային իրավաբանական օգնություն ցույց տալու նպատակով:

Ա. Վ. Ջակոմոլինը առաջարկում է վկայի փաստաբանին ճանաչել որպես քրեական դատավարության ինքնուրույն մասնակից և առանձին ամրագրել նրա դատավարական կարգավիճակը⁵:

Այս առումով Ն. Ռ. Մոլիստովի նշում է. «ՌԴ քր. դատ. օր.-ի 5 հոդվածի 46-րդ և 47-րդ կետերում սահմանված են «մեղադրանքի կողմ» և «պաշտպանության կողմ» հասկացությունները, ինչպես նաև դատավարության այն մասնակիցները, որոնք իրականացնում են այդ գործառույթները, որոնց թվում, սակայն, նախատեսված չէ վկայի փաստաբանը, հետևաբար նա չի իրականացնում ոչ մեղադրանքի և ոչ էլ պաշտպանության գործառույթ: Քանի որ վկան քրեական դատավարության այլ մասնակից է, իսկ փաստաբանը ապահովում է նրա շահերի պաշտպանությունը, ուստի անհրաժեշտ է վկայի փաստաբանին դիտել որպես քրեական դատավարության ինքնուրույն մասնակից»⁶:****

Համանման դիրքորոշում է հայտնել նաև Ն. Ս. Ամելկովը՝ նշելով, որ անհրաժեշտ է ՌԴ քր. դատ. օր.-ում վկայի փաստաբանի դատավարական կարգավիճակը ամրագրել առանձին հոդվածում՝ նրան վերապահելով մի շարք իրավունքներ և պարտականություններ⁷:

Վերը նշված հեղինակների ներկայացրած մոտեցումն են որդեգրել որոշ երկրներ՝ իրենց քրեադատավարական օրենսգրքերում առանձին հոդվածի ձևով ամրագրելով վկայի փաստաբանի դատավարական կարգավիճակը: Այսպես, Մոլդովայի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքը քրեական դատավարությանը մասնակցող այլ անձանց շարքում առանձին ամրագրել է վկայի փաստաբանի դատավարական կարգավիճակը (գլուխ 4): Համաձայն այդ երկրի քրեական դատավարության օրենսգրքի 92 հոդվածի՝ որպես վկա կանչված անձը իրավունք ունի ներկայանալ փաստաբանի հետ, ով քրեական հետապնդման մարմնում ներկայացնում է նրա շահերը և ապահովում է նրա մասնակցությունը դատավարական գործողություններին:

⁵ St' u **Закомолдин А. В.** Квалифицированная юридическая помощь в системе гарантий прав личности в уголовном судопроизводстве. Самара, 2009, էջ 63:

⁶ **Мухудинова Н. Р.** Адвокат свидетеля, законный представитель несовершеннолетнего свидетеля в российском уголовном судопроизводстве // "Адвокатская практика", 2010, № 6, с. 43-44.

⁷ St' u **Амельков Н. С.** Оказание квалифицированной юридической помощи заявителю в уголовном судопроизводстве. Дисс. канд. юрид. наук. М., 2014, էջ 143-144:

Ըստ մեջբերված հոդվածի՝ վկայի փաստաբանն իրավունք ունի՝ 1) իմանալ, թե որ քրեական գործով է կանչվել իր վկայի ներկայացուցիչը, 2) ամբողջ ժամանակահատվածում ներկա գտնվել իր վկայի ներկայացուցչի մասնակցությամբ կատարվող դատավարական գործողություններին, 3) օրենքով սահմանված կարգով բացարկ հայտնել իր վկայի ներկայացուցչի հարցաքննությանը մասնակցող թարգմանչին, 4) հարուցել միջնորդություններ, 5) վկային պարզաբանել նրա իրավունքները և դատավարական գործողություններ իրականացնող անձի ուշադրությունը հրավիրել օրենքի խախտումների վրա, 6) վարույթն իրականացնող մարմնի թույլտվությամբ հարցեր տալ վկային, 7) վարույթն իրականացնող մարմնի գործողությունների կապակցությամբ անել հայտարարություններ և պահանջել, որ դրանք մտցվեն համապատասխան դատավարական գործողության արձանագրության մեջ, 8) ծանոթանալ իր վկայի ներկայացուցչի մասնակցությամբ կատարված դատավարական գործողության արձանագրությանը և պահանջել դրանում կատարել փոփոխություններ և լրացումներ⁸:

Համանման ճանապարհով է գնացել նաև Ադրբեջանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգիրքը՝ առանձին ամրագրելով վկայի ներկայացուցչի դատավարական կարգավիճակը (հոդված 105):

Կարծում ենք, որ այս առումով ճիշտ մոտեցում են որդեգրել վերը նշված երկրները՝ քրեական դատավարության օրենսգրքերում՝ առանձին կարգավորելով վկայի փաստաբանի դատավարական կարգավիճակի հետ կապված հարցերը: ՀՀ գործող քրեադատավարական օրենսգիրքը վկայի փաստաբանին չի նախատեսել որպես քրեական դատավարության մասնակից, սակայն նրան օժտել է որոշակի լիազորություններով: Այդպիսի կարգավորումը հակասում է համընդհանուր ճանաչում ստացած այն մոտեցմանը, համաձայն որի՝ քրեական դատավարության սուբյեկտի կարգավիճակը պետք է նախատեսված լինի օրենքով: Օրենսդրական նման մոտեցումը որոշ դատավարագետների հիմք է տալիս դատողություններ անելու այն մասին, որ փաստաբանը, որը ներկայացնում է վկայի շահերը, քրեական դատավարության մասնակից չէ⁹:

Խոսելով վկայի փաստաբանի դատավարական կարգավիճակի մասին՝ անհրաժեշտ է նաև պարզել, թե ինչ նպատակ է հետապնդում փաստաբանի մասնակցությունը վկայի հարցաքննությանը և ինչ գործառույթներ է իրականացնում նա: Այսպես, Մ. Վ. Կուչուգուրայի կարծիքով՝ քրեական դատավարությունում վկայի փաստաբանի մասնակ-

⁸ Ст'я «УПК Республики Молдовы» № 122 от 14.03.2003 // URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=326970&lang=2> (11.07.2015)

⁹ Ст'я u **Авдеев В., Воскобойник И.**, նշվ. աշխ.:

ցության հիմնական նպատակը վկային իրավաբանական օգնություն ցույց տալն է¹⁰:

Ս. Ա. Շեյֆերը գտնում է, որ փաստաբանի մասնակցությունը վկայի հարցաքննությանը նպատակ ունի բացառելու հարցաքննության ընթացքում հարցաքննողի ապօրինի գործողությունները¹¹:

Դ. Տ. Արաբուլիի կարծիքով՝ վկայի փաստաբանը քրեական դատավարությունում իրականացնում է իրավական ուղեկցման (сопровождения) գործառույթ¹²:

Վ. Ս. Տիտովը առանձնացնում է վկայի փաստաբան-ներկայացուցչի կողմից իրականացվող չորս գործառույթ. ա) պաշտպանություն, այսինքն՝ վկայի իրավունքների և շահերի պաշտպանություն, բ) խորհրդատվություն, այսինքն՝ վկային պարզաբանել իր իրավունքները և պարտականությունները, գ) ապահովող, այսինքն՝ ապահովել վկայի իրավունքների պահպանումը, դ) նախազգուշական, այսինքն՝ նախազգուշացնում է իր վստահորդին քրեական հետապնդման ենթարկվելու մասին¹³:

Հարցաքննությանը վկայի փաստաբանի մասնակցությունը անկասկած ապահովում է, որ հարցաքննությունը իրականացվի օրենքով սահմանված կարգով: Սակայն, մյուս կողմից, չի կարելի չնկատել, որ վկայի փաստաբանի գլխավոր և միակ խնդիրը հարցաքննության ընթացքում վկային իրավաբանական օգնություն ցույց տալն է: Այդպիսի մոտեցումը բխում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 206 հոդվածի 6-րդ մասի բովանդակությունից, համաձայն որի՝ «Եթե վկան հարցաքննության է ներկայացել փաստաբանի հետ, որը հրավիրվում է վկայի կողմից՝ ***վերջինիս իրավաբանական օգնություն ցույց տալու նպատակով (...)***»:

Քննչական պրակտիկայում հաճախ վիճահարույց է այն հարցը, թե միևնույն քրեական գործով մեղադրյալի պաշտպանը կարող է արդյոք միաժամանակ լինել վկայի փաստաբան և մասնակցել նրա հարցաքննությանը: Կանխավ նշենք, որ այս առումով անմիջական արգելք ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը չի նախատեսում: Միաժամանակ կարծում ենք, որ քննիչը, դատարանը իրավունք ունեն թույլ չտալու կասկածյալի, մեղադրյալի պաշտպանին որպես փաստաբան մաս-

¹⁰ Տե՛ս Կучугура М. В. К вопросу об адвокате свидетеля // "Вестник ТомГУ", 2003, № 4, էջ 41:

¹¹ Տե՛ս Шейфер С. А. Обновление правовой регламентации доказывания по УПК РФ: шаг вперед? // "Государство и право", 2004, № 12, էջ 35-42:

¹² Տե՛ս Арабули Д. Т. Проблемы оказания адвокатом юридической помощи в уголовном процессе // "Проблемы права", 2003, № 1, էջ 172, նաև՝ Чувашова Н. С. Вопросы участия адвоката свидетеля в судебном заседании // "Федеральное законодательство об адвокатуре". Материалы междунар. науч.-практ. конф. Екатеринбург, 2004, էջ 288:

¹³ Տե՛ս Титов В. С. Адвокат свидетеля как участник уголовного процесса // "Юридический аналитический журнал", 2006, № 2, էջ 112-116:

նակցել վկայի հարցաքննությանը, քանի որ պաշտպանության գործառույթի համատեղումը վկայի շահերի ներկայացման հետ կարող է հանգեցնել նրան, որ փաստաբանը չարաշահի իր իրավունքները: Հնարավոր են իրավիճակներ, երբ պաշտպանը, ներկայացնելով կասկածյալի, մեղադրյալի շահերը, վկայի հարցաքննության ընթացքում կարող է բացասական ազդեցություն ունենալ նրա վրա՝ այն նպատակով, որ վերջինս քիչ թե շատ ընդունելի ցուցմունքներ տա պաշտպանության կողմի համար: Այլ խոսքով՝ պաշտպանը անձ է, ով քրեական գործի ելքով ունի դատավարական շահ: Վկայի փաստաբանը չի կարող ունենալ այդպիսի շահ, քանի որ նրա գործունեությունը բացառապես ուղղված է վկային իրավաբանական օգնություն ցույց տալուն, նույնիսկ եթե այդ վկան պաշտպանության կողմից է:

Գործնականում հանդիպող նշված հիմնախնդրի լուծմանը միտված կարևոր ձեռքբերում կարելի է համարել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծում (այսուհետև՝ Նախագիծ) «Ոչ իրավաչափ վարքագծի արգելքը» վերտառությամբ սկզբունքի ամրագրումը, համաձայն որի՝ վարույթի մասնավոր մասնակիցները և վարույթին օժանդակող անձինք պետք է իրենց իրավունքներից օգտվեն և իրենց պարտականությունները կատարեն բարեխղճորեն: Արգելվում է իրավունքների չարաշահումը, որը վնաս է հասցնում այլ անձանց կամ արդարադատության շահերին:

Իրավունքների չարաշահում թույլ տված կամ պարտականությունները չարամտորեն չկատարած անձի նկատմամբ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում կարող է կիրառվել նրա վարքագծին համաչափ դատավարական սանկցիա, եթե այն չկիրառելը կարող է վտանգել վարույթի բնականոն ընթացքը:

Քննչական պրակտիկայում տեղ գտած վերը նշված դեպքերը բացառելու համար առաջարկվում է մինչև քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի ընդունումը գործող օրենսգրքում ամրագրել հետևյալ նորմը. **«Քննիչն իրավունք ունի մեղադրյալի պաշտպանին թույլ չտալու միննույն քրեական գործով հանդես գալ վկայի ներկայացուցիչ և մասնակցել վկայի մասնակցությամբ իրականացվող քննչական գործողություններին»:**

Անդրադառնալով վկայի փաստաբանի իրավունքներին և պարտականություններին՝ պետք է նշել, որ դրանք ամրագրված են ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 206 հոդվածի 6-րդ մասում («Վկայի հարցաքննությունը»), համաձայն որի՝ փաստաբանն իրավունք ունի ներկա գտնվելու հարցաքննությանը, սակայն **իրավասու չէ հարցեր տալու վկային կամ մեկնաբանելու նրա պատասխանները:** Քրեական դատավարության օրենսգրքի 86 հոդվածի հինգերորդ մասով նախատեսված՝ վկայի իրավունքները խախտող հարցեր տալու կամ գործողություններ կատարե-

լու դեպքերում **փաստաբանն իրավունք ունի անելու հայտարարություններ**, որոնք ներառվում են հարցաքննության արձանագրությունում:

Քննչական պրակտիկայում հայտնի են դեպքեր, երբ հարցաքննության ներկայացած վկան միջնորդում է հետաձգել այն՝ հարցաքննությանը փաստաբանի հետ ներկայանալու նպատակով, որը հիմնականում քննիչների կողմից բավարարվում է: Կարծում ենք, որ քննիչը իրավունք ունի չհետաձգելու հարցաքննությունը, եթե փաստաբանի հետ հարցաքննության ներկայանալու իրավունքի վերաբերյալ պատշաճ ծանուցված վկան¹⁴ քննչական գործողությանը չի ներկայանում փաստաբանի հետ և այդ պատճառով միջնորդում է հետաձգել այն: Այս տեսանկյունից իրավացիորեն Նախագծի 225 հոդվածի 5-րդ մասը սահմանում է. «Եթե փաստաբանի հետ հարցաքննությանը ներկայանալու իրավունքի մասին պատշաճ ծանուցված վկան հարցաքննությանը ներկայացել է առանց փաստաբանի, ապա քննիչը պարտավոր չէ փաստաբան հրավիրելու հիմքով հետաձգել հարցաքննությունը»:

Կամ՝ պրակտիկայում հայտնի են դեպքեր, երբ վկայի և տուժողի առերեսման ընթացքում վկան միջնորդում է քննիչին հետաձգել առերես հարցաքննությունը՝ իր փաստաբանի հետ մասնավոր զրույց ունենալու համար: Քննիչը բավարարում է միջնորդությունը և մոտ 25 րոպե հետաձգում առերեսումը, որպեսզի վկան կոնֆիդենցիալ խորհրդակցի իր փաստաբանի հետ:

Հարկ է նշել, որ այս պրակտիկան ևս չի բխում ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 206 հոդվածի պահանջներից, քանի որ օրենսդիրը վկայի հարցաքննությունը սկսելուց հետո վկայի համար փաստաբանի հետ առանձին խորհրդակցելու կարգ չի նախատեսում, հետևաբար փաստաբանի միջնորդությունը պետք է մերժվի:

Միաժամանակ պետք է փաստել, որ ներկայիս օրենսդրական կարգավորումները բավարար չեն քրեական դատավարության ընթացքում վկայի իրավունքների օրինական շահերի արդյունավետ պաշտպանություն իրականացնելու համար:

Ի տարբերություն գործող օրենսգրքի՝ Նախագծում այս տեսանկյունից առաջընթաց քայլ է արձանագրվել: Այսպես, Նախագծի 225 հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ եթե վկան հարցաքննության է ներկայացել

¹⁴ ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 205 հոդվածը, որ կարգավորում է դատավարության մի շարք մասնակիցներին, այդ թվում նաև՝ վկային հարցաքննության կանչելու կարգը, միայն սահմանում է, որ ծանուցագրում նշվում է, թե ով է կանչում, ում, դատավարական ինչպիսի կարգավիճակով, ուր և երբ (օրն ու ժամը) պետք է ներկայանա կանչվողը, ինչպես նաև անհարգելի պատճառներով չներկայանալու հետևանքները: Որպեսզի իրապես ապահովվի փաստաբանի հետ հարցաքննության ներկայանալու վկայի իրավունքը, անհրաժեշտ է նշված հոդվածը լրացնել հետևյալ նորմով. «Վկայի հարցաքննության արձանագրությունում նշվում է նաև հարցաքննությանը փաստաբանի հետ ներկայանալու նրա իրավունքը»:

փաստաբանի հետ, ապա փաստաբանն իրավունք ունի մասնակցելու հարցաքննությանը և **քննիչի ներկայությամբ կարճատև խորհրդատվություն տալու վկային նրա կարգավիճակին վերաբերող հարցերով**: Փաստաբանը վկային հարցեր է տալիս միայն քննիչի թույլտվությամբ և իրավունք չունի մեկնաբանելու նրա պատասխանները: Քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված՝ վկայի իրավունքները խախտող հարցեր տալու կամ գործողություններ կատարելու դեպքերում փաստաբանն իրավունք ունի անելու հայտարարություններ, որոնք ներառվում են հարցաքննության արձանագրությունում:

Գործող քրեադատավարական օրենսգրքի համեմատությամբ՝ վկայի փաստաբանի համար ավելի լայն իրավունքներ է նախատեսել նաև ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքը, որի 189 հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ քննչական գործողությանը մասնակցող վկայի փաստաբանը իրավունք ունի ներկա գտնվելու հարցաքննությանը, իր վստահորդին տրամադրելու կարճատև խորհրդատվություն, քննիչի թույլտվությամբ հարցաքննվող անձին հարցեր տալու, ծանոթանալու հարցաքննության արձանագրությանը և միջնորդություն ներկայացնելու դրանում լրացումներ կատարելու վերաբերյալ:

Որոշ դատավարագետներ գտնում են, որ ՌԴ քր. դատ. օր.-ում վկայի փաստաբանին վերապահված լիազորությունները բավարար չեն քրեական դատավարության ընթացքում նրա շահերը արդյունավետ ներկայացնելու համար և առաջարկում են դրանք ընդլայնել: Այսպես, Ն. Ռ. Մուխոմոխովան առաջարկում է վկայի փաստաբանին իրավունք վերապահել բացարկ հայտնելու, միջնորդություններ և բողոք ներկայացնելու¹⁵:

Ա. Ն. Իվանովը և Ե. Ս. Լապինը առաջարկում են վկայի փաստաբանին իրավունք վերապահել հարուցելու միջնորդություններ՝ կապված վկայի իրավունքների և օրինական շահերի խախտման հետ, վկայի անունից կազմելու գրավոր փաստաթղթեր (բողոք, միջնորդություն), վկայի նկատմամբ անվտանգության միջոցներ կիրառելու վերաբերյալ միջնորդություններ ներկայացնելու, բողոքարկելու քննիչի, հետաքննիչի, դատախազի, դատարանի գործողությունները (անգործությունը) և դատարանում մասնակցելու դրանց քննարկմանը¹⁶:

Ն. Ս. Ամելկովը առաջարկում է ընդլայնել վկայի փաստաբանի լիազորությունները՝ նրան վերապահելով վկային կարճատև խորհրդատվություն տալու, վկայի մասնակցությամբ կատարվող բոլոր քննչական գործողություններին մասնակցելու, վկային հարցեր տալու, վկայի մաս-

¹⁵ Տե՛ս **Мухудинова Н. Р.** Обеспечение конституционного права каждого на получение квалифицированной юридической помощи в российском уголовном процессе: дис. ... канд. юрид. наук. Ижевск, 2005, էջ 186-187:

¹⁶ Տե՛ս **Иванов А. Н., Лапин Е. С.** УПК РФ: нужны коррективы // "Государство и право", 2009, էջ 22:

նակցությամբ կատարված բոլոր քննչական գործողությունների արձանագրություններին ծանոթանալու և դրանցում առկա գրառումների լրիվության ու ճշգրտության վերաբերյալ դիտողություններ ներկայացնելու, միջնորդություններ ներկայացնելու, հետաքննության մարմնի, քննիչի, դատախազի, դատարանի գործողությունները բողոքարկելու լիազորություններ¹⁷:

Վկայի փաստաբանի լիազորությունների ընդլայնումը, անխոս, նրան վերածում է քննչական գործողության ակտիվ մասնակցի՝ հնարավորություն տալով կանխելու անօրինական ճնշումը հարցաքննվողի նկատմամբ¹⁸:

Ա. Վ. Չակոմովը գտնում է, որ նպատակահարմար չէ վկայի փաստաբանին տալ որոշակի դատավարական ինքնուրույնություն (հարուցել միջնորդություններ, բողոքարկել հետաքննիչի, քննիչի, դատախազի, դատարանի գործողությունները (անգործությունը), քանի որ այդ իրավունքները վերապահված են նաև վկային, իսկ փաստաբանի վկան նշված դեպքում իրականացնում է իրավական ուղեկցման (сопровождения) գործառույթ¹⁹:

Այսպիսով, մասնագիտական գրականության մեջ տեղ գտած տեսակետների, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի և Նախագծի, ինչպես նաև այլ երկրների քրեադատավարական օրենսգրքերի համապատասխան նորմերի ուսումնասիրությունից կարելի է կատարել հետևյալ եզրահանգումները.

1. Վկայի փաստաբանը քրեական դատավարության ինքնուրույն մասնակից է, հետևաբար անհրաժեշտ է նրա դատավարական կարգավիճակը մանրամասն ամրագրել օրենքով:

2. Միևնույն քրեական գործով պաշտպանության գործառույթի համատեղումը վկայի շահերի ներկայացման հետ կարող է հանգեցնել փաստաբանի իրավունքների չարաշահման: Նմանատիպ դեպքերը պրակտիկայում բացառելու համար մինչև նոր օրենսգրքի ընդունումը, առաջարկվում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում կատարել համապատասխան փոփոխություններ:

3. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում վկայի փաստաբանի համար սահմանված լիազորությունները բավարար չեն նրա իրավունքների և օրինական շահերի արդյունավետ պաշտպանությունն իրականացնելու համար: Այս առումով որոշակի առաջընթաց քայլ է արձանագրել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագիծը, որում ամրագրված դրույթները միտված են ապահովելու վկայի իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությունը:

¹⁷ Տե՛ս **Амельков Н. С.**, նշվ. աշխ., էջ 146:

¹⁸ Տե՛ս **Шейфер С. А.**, նշվ. աշխ., էջ 37:

¹⁹ Տե՛ս **Закомолдин А. В.** Проблемы оказания квалифицированной юридической помощи в уголовном процессе России. М., 2009, էջ 88:

Բանալի բառեր – վկա, փաստաբան, ներկայացուցիչ, քննչական գործողություն, իրավունք, օրինական շահ, իրավաբանական օգնություն, դատավարական գործառնություն

АРСЕН МАРТИРОСЯН – Статус адвоката свидетеля в уголовном процессе РА. – Адвокат свидетеля обладает процессуальным статусом, о котором трактует ряд норм уголовно-процессуального кодекса. Их изучению, а также применению данных норм на практике и посвящена статья. В ней проанализированы не только названные нормы, но и проект УПК Армении, уголовно-процессуальные кодексы некоторых зарубежных стран, а также теоретическая литература и соответствующая практика. В заключение говорится о необходимости законодательно урегулировать правовой статус адвоката свидетеля и преодолеть ряд проблем, возникающих на практике.

Ключевые слова: свидетель, адвокат, представитель, следственное действие, право, законный интерес, юридическая помощь, процессуальная функция, процессуальный статус

ARSEN MARTIROSYAN – Status of the Witness Advocate in the Criminal Proceedings in the RA. – The article focuses on analyzing the norms of the RA Code of Criminal Procedure on the procedural status of the witness' advocate and revealing some issues in the area of those provisions' application. In order to reveal the real situation in regard the highlighted issue, the author has analyzed the provisions of the RA Code of Criminal Procedure, the new draft Code of RA Criminal Procedure, codes of Criminal Procedure of several foreign countries, as well as theoretical literature and the practice. As a result the author has made reasonable conclusions and suggestions aimed to the clear legislative regulation of the legal status of the discussed subject, as well as to overcoming a number of practical problems in this regard.

Key words: witness, advocate, assignee, investigatory action, right, legitimated interest, legal aid, procedural function, procedural status